

Potser fou Josep M. Gavín qui donà per primera vegada per escrit el nom de Sant Eudald de Sorba, en el catàleg de l'exposició de fotografies feta a Berga el 1974. I, encara, aquest nom fou donat erròniament a l'església romànica, la qual sí que està ben documentada sota l'advocació de Santa Maria, com la parròquia actual. El comte Guifre junt amb la seva esposa Winidilda donen l'any 888 a Ripoll, en la mateixa frontera —*in ipsa etiam marcha*— del comtat d'Urgell amb l'Islam, en el lloc de Sorba, *Suburbano*, l'església de Santa Maria amb altres esglésies "ecclesiam Sancte Marie cum aliis ecclesiis", amb béns, etc.

És de remarcar el fet que en un territori que és conquerit entre 879-880 i donat vuit anys després —territori fronterer, sembla que Ripoll trigà un segle a prendre'n possessió—, no s'hagués fet cap església en aquests vuit anys, cosa que confirma —i l'excavació ho ha demostrat— que existia ja a Sorba una edificació cristiana abans de la invasió de l'Islam.

Pel que hi ha escrit, es dedueix que han estat aclarides moltes incògnites i trobada una de les primeres esglésies cristianes amb construccions, gairebé ininterrompudes, que van del s. VI a l'XI. Però també apareix ara —i sense que en fos l'objectiu— una incògnita apassionant: ¿De qui és l'esquelet enterrat al *martyrium* de Sorba?

ALBERT BASTARDES I PARERA

BIBLIOGRAFIA

Novetats bibliogràfiques relacionades amb l'univers romànic

- RAMON D'ABADAL. *Els primers comtes catalans* (Barcelona 1980) 3ª edició. Història de Catalunya. Biografies catalanes n° 1.
- ENRIC BAGUÉ, JOAN FERRAN CABESTANY, PERCY E. SCHRAMM. *Els primers comtes-reis*. (Barcelona 1980) 2ª edició. Història de Catalunya. Biografies catalanes n° 4.
- XAVIER BARRAL i ALTET. *Les pintures murals romàniques d'Olièrdola, Marmellà, Calafell i Matadors*. (Barcelona, 1980). Col. d'Art Romànic n. 11. Art Estudi.
- LORETO ALIBÉS, DOLORS FARRÓ, FORTIÀ MORATÓ, ELISABET TUDÓ. *L'ofici de pintar a l'època romànica*. Visita a la secció romànica del museu d'art de Catalunya. (Barcelona 1980) Col. Els camins d'art a Catalunya n° 1.
- ARNALDO PRANDI, SANDRO CHIERICI, GIULIA TAMANTI, ANTONIO CADCCI. *Umbria*. (Madrid 1979). Europa Romànica vol. 3.
- RAFAEL PUERTAS TRICAS. *Planimetria de San Millán de Suso*. (Logroño 1979).
- RAMÓN REVILLA VIELVA. *El camino de Santiago. Pueblos enclavados en la provincia de Palencia por los que cruza la ruta*. (Palencia 1977).
- SANTIAGO SOBREQUÉS. *Els barons de Catalunya*. (Barcelona 1980). 4ª edició. Història de Catalunya. Biografies catalanes n° 3.
- SANTIAGO SOBREQUÉS. *Els grans comtes de Barcelona*. (Barcelona 1980). 3ª edició. Història de Catalunya. Biografies catalanes n° 2.
- ANTONIO VIÑAYO GONZÁLEZ. *León y Asturias. Oviedo, León, Zamora y Salamanca*. (Madrid 1979). La España Romànica vol. V.